

Wójta Radtkego

2016

Starowiejska

1946

Pułaskiego

10 lutego

1936

Batorego

skwer Kościuszki

1976

aleja Jana Pawła II

Abrahama

Świętojańska

Armii Krajowej

kolejka

1996

1966

Senkiewicza

Kaprowicza

1956

Świętojańska

Słowackiego

Mickiewicza

Senkiewicza

1926

Bema

Krasickiego

Urząd Miasta Gdynia

1986

2006

Piłsudskiego

Sieroszewskiego

Rodzinny spacer po Gdyni

9 sekretów Gdyni na 90 urodziny

Opracowanie spaceru: Arkadiusz Brzęczek Projekt graficzny: Karolina Kotowska Projekt realizowany ze środków Gminy Miasta Gdyni

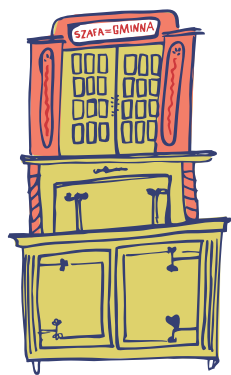
START!

Tajemnica szafy wójta

Miejsce: Urząd Miasta Gdyni

al. Marszałka Piłsudskiego 52/54 parter (w lewo za Informacją i zaraz za pierwszymi szklanymi drzwiami)

Cofnijmy się do 1919 roku, kiedy Polska nie miała dostępu do morza, a Gdynia była jeszcze wioską. Odważny wójt Gdyni Jan Radtke na urzędowym meblu z niemieckim napisem umieścił polską nazwę: **Szafa Gminna i powiesił polską flagę na urzędzie**. W tamtych czasach był to akt wielkiej odwagi, który groził więzieniem dla Jana Radtkego. Rok później Gdynia została przyłączona do Polski. Na uroczyste nadanie jej praw miejskich wybrano termin 10 lutego 1926 roku, dokładnie w dzień urodzin Jana Radtkego – dając temu zasłużonemu Kaszubie-Polakowi najwspanialszy prezent urodzinowy. Szafa do dzisiaj stoi na parterze Urzędu Miasta.

1. Tajemnica ukrytego muzeum bursztynu

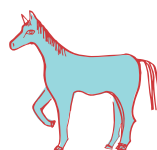
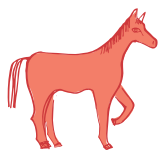
Był rok **2006**, kiedy otwarto przy alei Marszałka Piłsudskiego nr 46 nowy gmach Wydziału Oceanografii i Geografii Uniwersytetu Gdańskiego, a w nim Muzeum Inkluzji w Bursztynie posiadające **drugą w Polsce** kolekcję inkluzji – czyli zatopionych w bursztynie przed milionami lat fragmentów roślin i różnych stworzeń. Na pierwszym piętrze budynku można także bezpłatnie oglądać naturalne i barwne odmiany bursztynu bałtyckiego.

Inkluzja, inaczej wrostek, to ciało obce (stałe, ciekłe lub gazowe) wtopione w minerał podczas jego powstawania. Inkluzją może też być szczelina, pęknięcie lub inny naturalny defekt wewnętrzny.

2. Tajemnica wielkiego kapitana

Cofnijmy się teraz w czasie do **1986** roku, kiedy na wieczną wachtę odszedł (to w języku żeglarzy symboliczna nazwa momentu śmierci marynarza) kapitan żeglugi wielkiej Karol Olgierd Borchart, słynny pisarz marynista i gdynianin. Na ścianie budynku przy alei Piłsudskiego 50 wisi tablica pamiątkowa poświęcona temu słynnemu marynarzowi. W tym domu bowiem w latach 1931–1939 mieszkali i spotykali się dwaj wielcy gdynianie: Karol Olgierd Borchart – niezrównany autor powieści i gawęd morskich oraz Mamert Stankiewicz, człowiek – legenda uwieczniony w powieści Karola Borcharta *Znaczy kapitan*. Przeczytajmy i zapamiętajmy treść tablicy. **Anker** – słowo to pochodzi z języka niemieckiego i oznacza kotwicę.

G. Tajemnica starej stajni

Przejdźmy na ulicę Świętojańską, gdyż tam pod numerem 118 znajduje się jedna z niewielu otwartych bram w śródmieściu miasta. Gdy wejdziemy na podwórko, zaraz po lewej stronie zobaczymy mały, dziwnie „niemiastowy” budynek... Mieściły się w nim dwie prawdziwe stajnie, których oryginalna podmurówka i ceglana ściana zostały postawione w **1926** roku! Niespodzianka w środku miasta, okienko w ścianie, co ma już dziewięćdziesiąt lat, i dwie stajnie, a w ich murach przed siedemdziesięcioma laty stały konie. Na tym samym podwórku, po

prawej stronie w rogu, czeka nas inna niespodzianka – najstarszy działający w Gdyni zakład stemplarski. Mają tutaj jeszcze oryginalną prasę drukarską z 1932 roku, a w zeszłym roku do Muzeum Miasta Gdyni trafiła stojąca tu przez lata maszyna drukarska, tak zwana bostonka, na której tabliczce widniała data 1898 – rok produkcji. W zakładzie można jeszcze zobaczyć cały zestaw czcionek metalowych, a nawet drewnianych i zabytkowe oprzyrządowanie zecerskie do drukowania oraz egzemplarze starych stempli i wizytówek sprzed lat. Oczywiście teraz pieczęćki wyrabia się nowoczesnymi metodami, a więc nie składa się ich ręcznie, tylko komputerowo. Wejźmy do środka, a otrzymamy tam na pewno ciekawą opowieść oraz... pamiątkową pieczęćkę „GDYNIA ma 90 lat”.

Bostonka – maszyna drukarska z końca XIX wieku na której powielano dokumenty, uzupełniane później gęsimi piórami maczanymi w kałamarnicach z atramentem.

I. Tajemnica gdyńskich harcerzy

Na skwerze imienia Tajnego Hufca Harcerzy u stóp Kamiennej Góry w **1966** roku odsłonięto pomnik Harcerzy Gdyńskich. Wzniesiono go dla uczczenia bohaterskiej postawy miejscowych harcerzy w latach okupacji 1939–1945. Tajny Hufiec Harcerzy to polska konspiracyjna organizacja harcerska, która w czasie drugiej wojny światowej prowadziła działalność wychowawczą, szkolenia wojskowe, uczyła samoobrony i starała się przeciwstawić niemieckiemu okupantowi. Członkowie THH działali w sabotażu oraz wywiadzie i kontrwywiadzie, a także gromadzili broń do walki z okupantem. Najpoważniejszymi działaniami przeciwko Niemcom były akcje o kryptonimach: B-1, polegająca na zdobyciu planu portu gdyńskiego, i B-2, która miała za zadanie wykryć wszystkie stanowiska wojsk niemieckich i nanieść je na plan miasta, co pozwoliło precyzyjnie je likwidować, nie niszcząc przy tym miasta. Akcje te zostały przeprowadzone w okresie od września 1944 roku do marca 1945 roku.

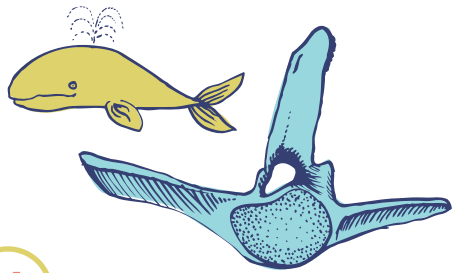
Tajny Hufiec Harcerzy (THH) – harcerska organizacja konspiracyjna działająca na Pomorzu Gdańskim. THH powstał 15 listopada 1939 roku w Gdyni z inicjatywy drużynowego Czarnej Trzynastki Witolda Nickiego ps. „Morski Orzeł”. 1 stycznia 1940 roku wydano rozkaz organizacyjny nakazujący bezwzględną walkę z okupantem, utrzymanie ducha polskości i miłości do ojczyzny oraz kontynuowanie ideologii i tradycji Związku Harcerstwa Polskiego.

O. Tajemnica teatralnej stodoły

Spójrzmy na plac Grunwaldzki, tutaj historia przeplata się z dniem dzisiejszym. W 1942 roku Niemcy zbudowali u stóp Kamiennej Góry „Stadthalle” – lokal rozrywkowy z przeznaczeniem na występy rewiowe. Obiekt z czerwonej cegły kształtem przypominał stodołę. Działał na potrzeby różnych scen, między innymi Teatru Wybrzeże, do listopada 1960 roku, kiedy to doszczętnie spłonął. W 1960 roku zdecydowano się wyremontować spaloną „stodołę”, ta jednak po niecałym roku ponownie spłonęła! Teatr Muzyczny powołano w 1957 roku. Początkowo miał on siedzibę w Gdańsku-Nowym Porcie. Zaproszony po jakimś czasie do Gdyni działał przy ulicy Bema wspólnie z ówczesnym Teatrem Wybrzeże. Dzięki staraniom jego dyrektor Danuty Baduszkowej w ciągu kilku lat na placu Grunwaldzkim wybudowano nowoczesny obiekt z dużą sceną i widownią. W **1996** roku odbyła się wielka premiera *Czarnoksiężnika z Krainy Oz*. Obecny, czwarty kształt architektoniczny budynku znany od 2013 roku. A teraz spójrzmy na nowoczesną bryłę Gdyńskiego Centrum Filmowego, w którym mieści się Gdyńska Szkoła Filmowa i Kino Studyjne. W pobliżu znajduje się kolejka torowo-linowa, którą można przemieścić się na Kamienną Górę.

Danuta Baduszkowa, właściwie Karolina Dostali-kówna (ur. 10 października 1919 roku w Stryju, zm. 15 grudnia 1978 roku w Gdyni) – reżyser teatralny, pedagog, twórczyni i wieloletnia dyrektor Teatru Muzycznego w Gdyni.

N. Tajemnica willi na Kamiennej Górze

Ulica Józefa Korzeniowskiego pod numerem 16. Pewien kapitan żeglugi wielkiej zbudował tu w **1956** roku rodzinną willę. Ze swoich rejsów przywoził opowieści, a także ciekawe pamiątki. I to one właśnie tworzą turystyczny sekret tego domu. Jego właściciel, gdy był dowódcą statku Antoni Garnuszewski, transportował dwie wyprawy Polskiej Akademii Nauk na Wyspę Króla Jerzego na Antarktydzie, a na niej oddawał się niecodziennemu hobby. Zbierał zlodowaciałe kręgi wielorybów, które potem w liczbie kilkunastu przywiózł do Gdyni. Kto będzie miał szczęście być zaproszonym do gościnnego domu na Korzeniowskiego, może obejrzeć kilka z tyłu na podwórku. Niektóre widać także przez płot od strony ulicy. Zobaczmy je. Ta willa swobodnie mogłaby nazywać się „Pod Wielkim Wielorybim Kręgiem”.

A. Tajemnica okrętu Błyskawica

Przy Nabrzeżu Pomorskim zacumowany jest słynny okręt ORP Błyskawica, **najstarszy zachowany niszczyciel na świecie**. Wprowadzony do służby w Marynarce Wojennej w 1937 roku okręt, wraz z bliźniaczym ORP Grom, należał do najnowocześniejszych i najszybszych jednostek tej klasy. Podczas wojny razem z innymi naszymi niszczycielami (Grom i Burza) współpracował z aliantami u boku Royal Navy operując na Atlantyku, Morzu Północnym i Śródziemnym. Brał udział między innymi w kampanii norweskiej i w bitwie o Atlantyk.

Do Polski powrócił w 1947 roku. Przez lata ORP Błyskawica był dumą polskiej Marynarki Wojennej. W **1976** roku okręt zaczął pełnić funkcję muzeum. W pomieszczeniach rufowych prezentowana jest wystawa poświęcona historii Marynarki Wojennej. Zwiedzający mają też możliwość oglądania uzbrojenia na pokładzie oraz maszynowni i kotłowni.

Y. Tajemnice roku 1946

Plac Kaszubski, nad którym góruje pomnik Antoniego Abrahama. W tym miejscu, od lat czterdziestych ubiegłego wieku, znajdowała się zajezdnia komunikacji miejskiej. Gazeta „Dziennik Bałtycki” 25 lutego **1946** roku, czyli prawie dokładnie siedemdziesiąt lat temu, zamieściła notatkę prasową: „Wczoraj o godz. 12 w południe publiczność gdyńska z ciekawością i podziwem patrzyła na pierwszy trolleybus, który zrobił kilka kursów na trasie zajezdnia – pl. Kaszubski – przez Świętojańską do ul. 10 Lutego, bo tylko na tej przestrzeni są przeciągnięte kable. (...)”. **Nasza gdyńska sieć trolejbusowa jest obecnie najstarszą istniejącą linią w Polsce.**

Przypomnijmy także, że w **1946** roku gdyński plastyk Leon Staniszewski wygrał otwarty konkurs na herb Gdyni, a jego projekt, nazywany początkowo „walecznymi rybami”, stał się w 1979 roku herbem miasta.

A 7 czerwca **1946** roku wrócił do Polski (po drugiej wojnie światowej i pobycie w USA) na pokładzie statku Śląsk poeta Julian Tuwim, owacyjnie witany na nabrzeżu w Gdyni przez władze, mieszkańców, swojego brata i krewnych jego małżonki.

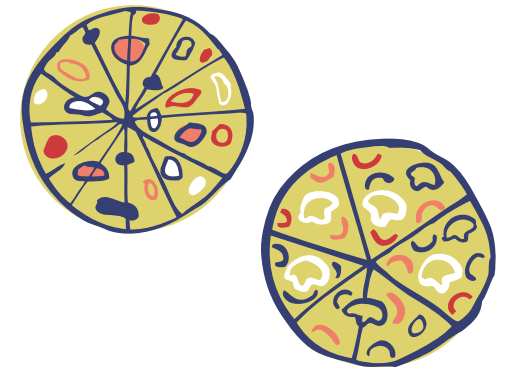
D. Tajemnica pierwszego kinoteatru

Ulica 3 Maja, numer 27. Tam w **1936** roku został postawiony największy gdyński budynek modernistyczny, słynny Bankowiec. Przedtem, na jego dzisiejszym podwórku powstał **13 października 1926 roku kino-teatr Czarodziejka – pierwsze kino w Gdyni**. Wybudował je przybyły z Warszawy Brunon Zieliński. Czarodziejka była reklamowana w mieście na płytach chodnikowych, miała widownię na czterysta miejsc, odbywały się tam występy teatrów zawodowych oraz niedzielne poranki dla dzieci i młodzieży. Na ekranie królowały westerny i filmy z gatunku płaszcza i szpady. Widzowie zachwycaли się przygodami Tarzana z olimpijczykiem Johnnym Weismullem w roli głównej i zaśmiewali do łez na komediach z Chaplinem. W kinie podziwiano ekranizacje *Quo vadis*, *Wiatru od morza* oraz *Pożegnania z bronią*. Do 1931 roku wszystkie filmy w Czarodziejce były nieme, co znaczyło, że wypowiedzi aktorów pojawiały się tylko w napisach na ekranie, a dźwięk brzmiał jako muzyka grana w kinie na żywo przez pianistę. Od 1932 roku grano już tylko normalne filmy dźwiękowe. Czarodziejka istniała do **1936** roku, **dzisiaj zaś pozostałości tego budynku można obejrzeć na podwórku Bankowca, widoczne nawet przez bramę koło Cyganerii.**

KINO CZARODZIEJKA

6. Tajemnica pierwszej gdyńskiej pizzy

Najstarszą ulicą śródmieścia Gdyni jest Starowiejska. Tam pod numerem 54 została wybudowana przed osiemdziesięciu laty kamienica Antoniego Skwierca, w której dzisiaj jego potomek prowadzi lokal, Karczmę Gdyńską, wyjątkowe miejsce na gastronomicznej mapie naszego miasta, gdyż jest najstarszą pizzerią w Gdyni. Otwarta na początku 1986 roku, założona jeszcze jako lokal państwowej spółdzielni „Społem”, trwa w branży nieustannie, prowadzona przez kolejne pokolenia rodziny z tradycjami – gdyńskimi oraz gastronomicznymi. Od tamtego czasu mieliśmy w mieście dziesiątki pizzerii, a pizza stała się przez te lata swoistym gdyńskim specjałem. Wejdźmy do Karczmy i spróbujmy jak dzisiaj w **2016** roku, będzie smakowała pizza o recepturze niezmiennej od trzydziestu lat, pierwsza w Gdyni, która miała smak pieczarkowo-cebulowy.

Pozostaje jeszcze do wyjaśnienia dokładna data urodzin Gdyni: **rzeczywiście data wydania Rozporządzenia Rady Ministrów RP wyniosła gminę wiejską Gdynia do godności miasta 10 lutego 1926 roku. Rozporządzenie z tą datą opublikowano w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej nr 21 poz. 127 podpisanym przez Ministra Spraw Wewnętrznych Władysława Raczkiewicza i ono weszło w życie w dniu ogłoszenia, czyli 4 marca 1926 roku. A jeszcze później, 26 kwietnia 1926 roku, wojewoda pomorski Władysław Wachowiak, mający wtedy swoją siedzibę w Toruniu, wręczył władzom miejskim Gdyni uroczysty akt nadania praw miejskich.**

Tutaj zakończymy wycieczkę śladem dziewięćdziesięcioletniej historii naszego miasta, tych dziesięciu stacji pokazujących kolejne etapy rozwoju Gdyni jako miasta. Zostaje nam tylko ułożyć hasło kończące naszą eskapadę. Wpisz do górnego rzędu ułożone chronologicznie daty zaznaczone grubszą czcionką w przewodniku – od 1926 do 2016, a w niższym rzędzie przypisaną im cyfrę lub literę (wypisane także grubszą czcionką) i już mamy hasło.